

EESTI**VALVE**

Selles numbris:

Nõnda enam edasi ei lähe.

Kadugu maavalitsused.

Kui juba, siis juba.

Ristteel.

Kui jumal inimesele koha annab, eks ta siis ka mõistuse anna.

Olgem valvel ehk — ühistegeline „aristokraatia“.

Meie uhkus ja au.

Kas kirjasõna kägistamisele?

Asjata kiidulaul.

Väike, kuid sitke rahvas.

Kas muutume majandusliselt asumaaks.

Politiiline, majandusline
ja kultuurpolitiiline ajakiri

EESTI VALVE

ilmub kaks korda kuus
iga 15. ja viimasel
kuupäeval

NÕUDKE AJALEHEMÜÜJAIT

TRÜKIKODA E. ANTOV & KO.

Nõmmel, Vaigu tän. 3
Kõnetraat 42

Valmistatakse igasuguseid ühe- ja mitme-
värvilisi trükitöid maitsekalt ja
kiirelt. Hinnad odavad

EESTI VALVE

Politiiline, majandusline ja kultuurpolitiiline ajakiri

Tellimise hind: 1 kuu peale Kr. —,30 3 " " " " " " —,90 6 " " " " " " 1,75 Aasta " 3,50 Üksiknumber 15 senti.	Ilmub kaks korda kuus Toimetus ja talitus: NÕMME, VAIGU TÄN. 3 Kõnetraat 42 Toimetuse kõnetund kl. 6—7 õhtul	Kuulutuste hind: $\frac{1}{4}$ lehekülj Kr. 40,— $\frac{1}{2}$ " " " " " " 20,— $\frac{1}{4}$ " " " " " " 10,— $\frac{1}{8}$ " " " " " " 5,— Tekstis poole kallim
---	---	---

Nr. 3

Tallinna, 5. juunil 1930

I aastakäik

Lugejatele ja poolehoidjatele.

Nagu mujal, nii ka Eestis on harilikult suvekuud need, mil poliitiline elu, nii öelda, oma tempos tunduvalt aeglasemaks muutub. Igasugu poliitilised ja muud selletaolised askeldused nagu raueksid hetkeks, et sügisel jälle seda impulsiivsemalt avalduda. Seaduseandjad, politikategijad ja teised Eesti elule „toonid“ ja „tuuma“ andjad kaovad tükiks ajaks otsekui võssu. Ei kippu, ei kõppu neist kuni sügiseni. Vahest ehk ainult mõne paraadi või kuluka vastuvõtu puhul vilksatab veel ajalehtis mõne suuruse nimi vastastikusel kiidulaulude kooris. Ka saagitsemis- ja muud kombinatsioonid on sügiseks edasi lükatud ja andutakse vaikelt vast ainult veel kändude lugemisele, mis lumekattest vabanenud ja parteitõusikluse suurest ja targast „politikast“ tõendusid pakuvad. Parteid ja „onupojad“ lähevad suvepuhkusele ja katkestavad hetkeks poliitilise viiulimängu ja arvatavasti ka saagitsemise hasartlikkuse.

Kui nii, siis minge ja puhake rahus! Ka „Eesti Valve“ ei taha teid suvekuudel nii sageli tülitamas käia. Arvatavasti

ei ole suvekuudel selleks ka erist vajadust, et teie patte ja patukesi iga nädal registreerida. Magades teeb ju iga inimene vähem pattu, ja arvatavasti ka teie, Eestile nii „kallid“ „onu- ja tädipojad“ ning teised teie taolised olevused ja olevusekesed parteitõusikluse suurest armust ja tahtest. Aitab vast, kui „Eesti Valve“ suvekuudel ainult kaks korda kuus teile epistleid loeb ja samal ajal ka teie patte meele tuletab. Sellega lepivad loodetavasti ka „Eesti Valve“ poolehoidjad ja lugejaskond.

Nii siis juunikuust peale hakkab „Eesti Valve“ ilmuma kaks korda kuus, s. o. iga 15. ja viimasel kuupäeval. Kuna käesolev number ühtlasi ka pühadenumbriks oleks, ilmub järgmine „Eesti Valve“ number selle kuu viimasel päeval.

Loodame, et „Eesti Valve“ ka kaks korda kuus ilmumisel suudab küllaldaselt oma lugejaid informeerida kõigest sellest, mis neid eriti huvitab. Ka jätkub loodetavasti veergudest küllalt selleks, et Eesti elu avaldusi tarviliselt jälgida.

Nõnda enam edasi ei lähe.

On ülim aeg meie riigielu ümberkorraldamisele asuda.

Kellegile ei ole saladuseks, et meie maa ja rahvas praegu raskeid silmapilke üle elab. Elukallidus tõuseb, töövõimalused kahanevad. Ärid ja isegi talud maal lähivad hulgaliselt oksjonile. Krediidivõima-

lused vähenevad äärmuseni, kuna krediidi protsent kuulmata kõrge. Samal ajal kui Inglise diskontoprotsent 3,3% seisab see meil 13—14, ja kuna pankadest raha selle puudusel harilikul surelikul võimata saada, on

ta sunnitud liiakasu võtjaile 18—20 ja isegi rohkem protsente maksuma.

Loomulik, et nii kõrge protsendi juures ei suuda meie põllumajandus, tööstus ega kaubandus jalgu alla saada, ja niisugused laenu on ainult väga hädaohtlikud päästeabinõud, mis esialgu küll tulekahju sumbutavad, kuid hiljem seda hoogsamini tule tuha alt üles toovad ja ettevõtte pankrotti viivad. Laenuprotsendi alandamine oleks meil esimeseks päevamureks ja see ei peaks ka võimatu olema, sest pangad opereerivad omas enamuses Eesti panga, s. o. rahva rahaga ja diskonteerivad omad vekslid seal 8 protsendiga. Luhamatu on siis, et nad tervelt 5—6 protsenti vahetaliituse eest omale võtavad. Harilistes oludes oli vahetaliituse protsent 2. Seega oleks juba olemasolevate vahetaliituste juures täiesti võimalik 10-protsendiline laen meil läbi viia. Pangad ei tarvitseks ju nii suurt puhaskasu näidata, millega nüüd iga pank teiste ees hiilgada püüab. Panga kulude kokkuhoidmiseks on aga võimalik meil paljugi ära teha, kus tihti ühes rahaasutuses 4 peadirektorit istuvad, mis kõik pangalt suuri kulusid nõuavad kõrgete palkade ja lisanduste näol.

Võib olla aitaks meie laenuprotsendi alandamisele kaasa ka see, et meil teiste riikide eeskujul tuleks odavamaprotsendilist välislaenu muretseda. Daani, näiteks, katseb oma endise kõrgemaprotsendilise laenu tasuda uue laenuga, mida ta $4\frac{1}{2}$ protsendiga loodab teha. Meie 9 protsendiline välislaen on ikkagi liig kallis, ja meie diplomaatia peaks oma olemasolu kas või sellega õigustama, et ta meile ühes kallilt maksetud rahvasteliidu ekspertidega püüaks ka odavamaprotsendilist välislaenu sobitada. Aeg selleks on ju soodus, sest just meie päevil on elavaks kõneaineks Euroopa Ühisriikide ja ühise raha küsimus. Krediitide enam-vähem nivelleerimine kõigile rahvasteliidu liigetele ei peaks ju siis täiesti võimatu olema.

Teine valusam küsimus meie elus on liig suured valitsemise kulud. Meie riigiparaadi ülevalpidamiseks kulub tervelt 48 protsenti, s. o. poole meie eelarvest. Riik, kus ainult pool majanduslistest tagavaradest ülesehitavale tööle läheb, ei ole hästi organiseeritud riik, ja niisugustes oludes ei ole lootust, et rahva ja riigi majanduslik olukord paraneda võiks. Kui meie siin karmi käega ei suuda tõsisele koomaletõmbamisele asuda, siis ei tarvitse prohveta olla, et meie allamäge läheme ja

sega isegi kiiremini, kui harilik kodanik ette kujutada suudab.

Administratsiooni kulude koomaletõmbamisel tuleb eestkätt maaomavalitsuste likvideerimine käsile võtta. Maaomavalitsustes töötab üle 20.000 ametniku ja rahval ei ole mitte kerge niisugust koormat oma õlul kanda, kuna riigiteenijate arv samuti ligi 28.000 on. Nii rohke ametnikkude pere on otse kuulmatu ühemiljonilise riigi kohta, ja see on kindlaks tõenduseks, et meie juhtivad jõud ei ole suutnud meile riigi kandejõu ja vajaduste kohast organisatsiooni luua. Peale kalliduse ja rahvamajanduse koormavuse on meie organisatsioonil veel see puudus, et paralleelsete asutuste olemasolu kodanikkude asjaajamise riigiasutustes liig keeruliseks ja venivaks teeb ja seejuures ei vastata keegi õieti asja seadusepäraste ja korraliku ajamise eest, sest iga asutus püüab vastutust teise peale veeretada.

Kolmandaks väga laialiseks paheks on meil valitsev pidutsemine ja väliskomandeerimised. Meie „esitajad“ tahavad Euroopat üllatada oma uhke vastuvõtmisega ja pidutsemisega, samal ajal nurme aga välislaene ja olemasolevaid neid väga rasketel tingimustel vastu võtma. Ei ole haruldased meil juhused, et üks või teine riigiametnik pea peale ametisse nimetamist välismaale sõidab oma ametit õppima. Üks niisugustest välismaale komandeeritud, agronom Lehtmann, lahkus pealegi kohe Maapanga teenistusest, niipea kui ta väliskomandeerimiselt tagasi tuli. Millega aga riik teda siis „ametit õppima“ saatis, jääb täiesti arusaamatuks.

Krediidipoliitika valitseb kõige suurem parteilikkus. Kui mõni parteitus ettevõttega seotud ei ole, ei ole ettevõtjal mingit lootust krediiti muretseda. See pärast näeme ka meie oma suurusi isegi igasugustes muulaste ja juutide ärides direktoritena, kes ettevõttele suureks koormaks oma kõrge palgaga, kuid kes äri asjalise juhtimise suhtes mitte midagi anda ei suuda. Paljud meie ärid ja ettevõtted olevat just niisuguste direktorite kõrgete palkade pärast pankrotti läinud.

Juhtivatele kohtadele meie riigi- ja omavalitsuse asutustes, samuti ühistegelistes ettevõtetes viivad erakonnad oma tege-lasi, kellele teaduslik ja asjatundmise pagas aga tihti allpool igasugust arvustust. Tõsised töömehed ja asjatundjad jõud ei leia meil aga austamist ega tee ka teenistuses edusamme, sest kõik paremad

Kadugu maakonnawalitsused.

Iga kodanik maksab maakonnawalit- juste ülespidamiseks 5 krooni.

Meie suured mehed on mõnigi kord awal-
danud waadet, et Eesti tuleks teha mi-
dagi föderatiiv-riigi taolise. Iga maakond
oleks oma ette riik wõi kanton, nagu Hel-
weetias umbes, ja siis need üheskoos ja
ühendatult annaks Eesti suurriigi. Suure-
päraline plaan ja ilus unistus meie au-
ahnetele rahwajuhitidele — jaada kord ni-
isuguse liitriigi presidendiks. Et see korral-
dus aga õige kallid maksma läheb, seda ei
tahetud märgata.

Nüüd aga on meil õige kitsad ajad käes,
ja keegi ei wõi garanteerida, et nad weelgi
kitsamaks ei lähe. Maksupress on pingule
tõmmatud, raha aga ei tule, kulud selle-
juures aina kasvawad. Suureks kulutegi-
jaks on meile need „ofariigid“ oma maa-
konna- „parlamentidega“, nagu on mõni-
kord matsliku uhkusega nimetatud meie
maakonnawalitsusi. Uhfustadagi wõiks, kui
nad mitte ei oleks söödikuks riigikohal, kui
seal ei oleks enesele nuumakohti walmista-
nud meie parteide onupojad. Meil on maa-
konnawalitsused saanud samasugusteks saama-
kohtadeks, nagu meie kassafutusedki. Ei ole
lõhnagi järel sellest maawaimust ja oma-
walitsuslikest traditsioonist, mis wene semt-
wolegi oli omane.

Meie maakonnawalitsused lähewad meil
maksma ümmarguselt pool miljardi senti,
mis keskmiselt läbi teeb koormawaid maksu-
sid iga Eesti elawa hinge kohta (rinnalap-
sed kaasa arwatud) terwelt wiis krooni. Kui
aga wõtta ainult täiskaswanud, siis tõuseb
see summa weel ja nimelt kõigub siis kuue
ja seitsme krooni wahel. Nii wõib meil õigu-
sega küsida iga kodanik, kuna ta ju ka maksab
maakonnawalitsuste ülespidamiseks: Milleks

kohad on erakondade onupoegade käes.
Iseseisvalt mõtleja ja riigihuwisid kaitsev
riigiteenija on niisugustes oludes soowi-
matu nähtus, sest see takistaks erakon-
dade nisu õitsemist riigi ja rahwa arvel.
Seepärast ei kokkuda tagasi ühegi abi-
nõu eest, et iseseisvalt ja riikliselt mõt-
levatest ametnikkudest lahti saada. Kohta-
dele asetatakse erakondade onupojad, keda
erakond kui nukkusid traadist tõmbab ja
juhhib. Riigi asjad lähewad niisugustes olu-
des loomulikult allamäge.

Kodanik.

on tarwilikud need kallid „parlamentid“ igas
maakonnas? Millepärast ja mis sihiga peame
meie seal söötma suuri ja wäikseid Kuriseid,
Lauriseid jne. jne.? Mis tööd nad teewad
seal ja kas neid samu ülesandeid ei saa
täita ilma selle kuluka aparatuuriga?

Suurimaks „tööks“ on maakonnawalitsus-
tel (peale sellekohaste kohtade jagamise) ri-
igivalitsuselt rahasaamised ja edasiandmised.
Meie maakonnawalitsustel on oma sissetu-
lekuid ainult 7% nende eelarwest, s. o. iga
saja krooni peale, mis nende eelarwest läbi
läheb, on maakond ise sisse wõtnud ainult
seitse krooni. Kõik muu raha tuleb keskwa-
litsuselt ja maakonnad ainult jagawad neid
edasi. Ja kuidas weel jagawad? Selle kohta
loeme imelugusid professide puhul, mida
praegu meie siin kordama ei taha hakata.
Sühidalt on nii, et summad ei liigu oma
sihi poole edasi, ja riigivalitsus peab tihti-
peale professima kohtute kaudu, et need
„ofariigid“ natukenegi hakkaks korda aus-
tama.

Järgmises numbris, jatkates seda ülewaa-
det, lausume aga juba nüüd wahela: maha
maakonnawalitsused. Meie wabastame seda-
wiisi meie maksuamatsja suurest koormast.
Tuleb ju filmas pidada, et maksajad ja töö-
tawaid hinge meie riigis weel wähem on,
kui lihtsalt täiskaswanuid kodanikke, ja nende
koorem on suurem kui seitse krooni hinge
peale ja ulatub kümneisse kroonesse.

Balwur.

Nii teenitakse.

Birumaalt tulewad teated, et Rakwere
tärklisewabrik maksab põllumeestele 180 jnt.
kartulitüandriist.

Minu teada annab üks tünder kartuleid,
mille erikaal Reimanni järgi 22%, 60—80
naela tärklisest. Kõneleme weel naeladest ja
tüandritest, sest paljud põllumehed pole „kilu-
dega“ weel harjunud.

Tärklise hinnad on muidugi tema wär-
tuse wõi sortide järgi. Kuid siiski wõib wõtta
kõige odawama hinna, s. o. 600 senti puu-
dast. Välismaale minewa tärklise hind on
küll kallim, nii umbes 800—1000 sendini
puud. Olgu see, mis välismaale läheb, ka
kallim, sest temale tulewad lisakulud juurde,
nagu pakkimine, wedu jne. Meie arwestame
ainult kõige odawama hinnaga, s. o. 600
senti puud.

Sellest arwestusest näeme, et wabrik töö-
tab ühest tüandriist kartuleist wälja 900 senti.
Sealt wõtame kõige kõrgema, s. o. 20%

maha amortisatsioon- ja äriuludeks, mis teeb välja 180 senti; lisame sellele veel juurde 180 senti kartuliloostu hinna ning saame — 900 sentiist 360 senti maha arvatud — puhaskasu 540 senti tündri pealt.

Wabriku päewane läbitöötamine on kõige väiksema normi juures 100 tündrit. Nii saab siis wabrik tööhooajal 100 tündri pealt 54000 senti puhaskasu päewas. Tööpäewi on ligikaudu 200. Selle ajaga toob wabrik tema omanikule, wisi aktiajeltjäre, 10800000 senti puhaskasu aastas. Sel ajal pingutab aga põllumees piikfirihma ja faebab põllu- jaaduste odawate hindade üle. E. L.

Kui juba, siis juba.

Läinud aastal pandi meil maksuma riigiteenijate vanadustasu-seadus. Selle seaduse pidid kaduma igasugu kingitused, ergutusrahad, danteemid ja kolmeteistkümnenda kuu palgad. Seaduseandjad ja muidugi ka rahvas, see maa peremees, on nüüd arvamisel, et seda seadust ka täidetakse. Seda arvan ka mina ja paljud teised, et seadust tuleb täita, sest vastasel korral võiksime iga seaduse peale vilistada.

Kus aga ülalnimetatud seadust ei täideta, see on kohtuministeeriumile kõige lähem asutis — vangimajade peavalitsus ja kõik temale alluvad vangimajad. See asutis jagab ikka veel miljonite viisi kinke ja danteeme. Ütlen kindlasti miljonite viisi, sest siin tõusevad jagatavad summad miljoneisse.

Ei oleks ju kahju, kui meil seda rahapuru külluses ehk kui meil ei oleks suuri võlgu ja rasket maksukoormat. Siis ei tunduks see miljonite loopimine teistele riigikodanikele vähemalt orgaaniliselt nii valusana. Kuid seda tehakse ajal, mil ühed näljas ja puuduses veevoogudes endile igavest kodu otsivad, kuna teised jälle samadel põhjustel kuuli pähe põmmutavad või nõõri kaela tõmbavad. Enesetapmiste põhjuseks on enamasti ikkagi ainealine kitsikus, nagu ajalehtedest loeme.

Vaatame nüüd, kellele ja kuidas jagab vangimajade peavalitsus neid kinke ning kust see raha võetakse.

Üle riigi kõigi vangimajade juures on riigi rahaga ja riisikul seatud sisse töökojad, kus vahialused teevad kõiksugu töid, küll riigile ja eraisikuile. Tehakse raua-, puu-, naha-, riide-, paberi-, trüki- jne. töid. Poole töötasust saab vahialune omale,

pool aga läheb riigile, sest riigi omandus on kõik tööstuse masinad ja muud abinõud, ka materjalide riisiko on riigi kanda. Ühe sõnaga, vangimajade töökojad on riigirahaga opereerivad asutised. Ka ei ole neil mingisugust eri põhikirja, mis neile eraasutise iseloomu annaks, nagu see on riiklikul põlevkivi-kaevandusel, Ellamaa turbarabal ja teistel.

Tõsi, vangimajade töökojad jätavad riigile mitmed miljonid iga aasta puhaskasu, kuid ega see veel ei õigusta politsei peavalitsusel ega vanglate ülematel endale riigikassast kingitusi võtta.

Kui juba, siis juba.

Kui vangimajade peavalitsus jagab endale, oma ametkonnale ja vanglate ülematele ning nende abidele kingitusi, miks ei tee seda siis ka teised peavalitsuste ülemad? On ju meil küll ja küll veel teisi peavalitsusi ja ametkondi, kes oma tegevusega toovad riigikassale rohkemgi tulu, kui vangimajade töökojad. Metsadevalitsus näiteks jätab iga aasta riigile üle kahesaja miljoni puhaskasu. Peaks järjekindel olema ja ka selle asutise juhatajale ja kogu ametkonnale mõnemiljoniline kingitus tegema. Samuti posti peavalitsus, telefonivõrk, aktsiisivalitsus, lõpuks maksudevalitsus ja lugemata hulk teisi valitsusi, kes kõik toovad riigile sadu miljoneid tulu. Miks neile ei jagata? Oldagu siis juba järjekindel ja jagatagu kõikjal, kus aga midagi iganes jagada on riigikassa arvel. Seadusi aga puistame nüisama, noh — teistele riigikodanikele komistuseks paragrahvide otsa, et vanglate töökodadele soetada odavat tööjõudu, kes jagamiseks rohkem puhaskasu tootleks.

Kuid kaugele me sedasi jõuame?

Ristteel.

700 aastat võõrast iket ei hävitanud meid. Vabadusekoidikul avaldus rahva etteaimamata jõuküllus ja sünnitas imet. Teisiti seda nimetada ei saa. Kümme aastat rahulikku tööd on möödunud. Oleme nii mõndagi saavutanud. Kuid veel rohkem oleme tegemata jätnud. Oleme jõudnud ristteele — peame kainelt järele mõtlema ja edaspidiseks uusi põhimõtteid ja tegevuskavasid kindlaks määrama. 10 aastat tagasi oli nende ridade kirjutajal juhust vestelda ühe välismaa majandustegela-

Kui jumal inimesele koha annab, eks ta siis ka mõistuse anna.

Kool katsejäneseks.

Oleme igajuguste üllatustega walitsus-
friiside lahendamisel niivõrt tuimaks tehtud,
et waewalt weel keegi inestaks, kui lähemaks
rühmade wahelise lehmanaha-kauplemise
tulemuseks osutus walitsus umbes järgmises
koosseisus:

Raitjeminiistriks — pastor, **kohtu- ja jise-
ministriks** — loomaarst, **majandusminist-
riks** — apteeker, **põllutööministriks** — sanst-
riti keele professor, **teedeministriks** — kaa-
aegne wanglaülem, **wälisministriks** — maa-
mõõtja, **haridus- ja sotsiaalministriks** —
ammaemend ning „teguwõimsa“ walitsuse

sega uuestisündinud Eesti üle. Nimetatud
majandustegelane, kõige hääsoovilikkuse
juures, avaldas kartust, et Eestit võib
10 a. pärast tabada majanduslik kokku-
varisemine, kui ei osata majanduslist üles-
ehitustööd õigest otsast peale hakata.

Peame avameelselt omaks võtma, et
praegused äride massilised pankrotid ja
talude oksjonitekate kurjakuulutavalt nagu
tahaks ennustada meie majanduselu ka-
tastroofi algust. Inimestes enestes on mit-
terahulolemine, virisemine ja kaebamine
nii omaseks saanud, et nagu teisiti ei
oskaski enam mõelda. Kui kellegil mi-
dagi tarvis, siis katsutakse seda nõuda
riigilt. Ja saadaksegi. Riik on nagu lüpsi-
lehmaks muutunud. Isiklised huvid se-
takse esiplaanile, riiklised aga vaeselapse
ossa lükatud. Sotsialistid isegi püüavad
väita, et riigi julgeoleku kaitse olevat
üleliigne... Vaevalt on usutav, et sotsiaal-
õpetuse kuulutajad oma majade uksi lu-
kustamata jäta. Samuti talitatakse ka
kõigil teistel aladel ja kuigi need nähtu-
sed igal sammul ei sünni, on ometi neid
nii palju, et ähvardavad meie majandus-
lisi alusmüüre.

Siit peale ei tohi olla ükskõiksust ja
kõhklemist ehk kartust halastamatalt
väljarookida väärnähteid sealt, kus neid
leidub, kõrvale jättes igasugused ülearu-
sed ajaraiskamised tühiste asjade pärast.
Tõsine riigikodaniku tunne peab virguma
igas ühes meist ja ühisel jõul tuleb, õpe-
tust võttes tehtud väärsammudest, ras-
kustest üle saada. Seda saame kindlasti,
ainult tahet ja püsivust! Oleme ristteel,
kust õige suuna peame valima edasimine-
kuks — majanduselu tervendamiseks.

Spektrum.

„teguwõimsa“ juhiks — wallawenem
Rustas Tommann. Kodanik waid sügaks
hetteks kufalt ning lauujuk endamisi: „**Kui
jumal inimesele koha annab, eks ta siis ka
mõistuse anna**. Ega asi hullemaks itkagi
wõi minna, kui praegu on.“ Samuti kutsuks
kodaniku näole ainult skeptilise muhelemise
iga uue ministri-härra „põhjapanewad“
reformid, mis piirduwad waid ainult toolide
ümberpaigutamiseiga ministeeriumides ning
ametiajutuste fildide ülewärwimisega. Koda-
nik ei tunne sellest külma ega sooja, kui
raiooniülemast saab üleöö **konstaabel** ning
kui wihm sildilt wärste wärwi maha peleb
ja konstaablist saab jälle raiooniülem.

Ent kodaniku kohus on protesteerida ja
ta protesteeribki, kui mõni wärste minister
hakkab tallama Herostraatese radu.

Wanasti olewat keegi Herostraates põle-
tanud maha Ewefuse templi, ehitusfunsti
ime — ainult selleks, et jäädwustada aja-
loos oma nime.

Herostraatese hingeelu lehta hoowab õige
wängelt ka wärskest „Uwalikkude algkoolide
seaduse“ eelnõust, mis hiljuti walitsuse poolt
esitatud wastuwõtmiseks riigikogule, eriti
ses osas, mis puudutab waldade poolt üle-
walpeetawaid algkooli.

Senise 1920. aasta seaduse järele festis
algkooli kurfus kuus õppeaastat. Algkooli
lõpetajail oli tee waba kõigisse fest- ning
kurfuskoolidesse. Uue kawa §35 järele jääb
linnade poolt ülewalpeetawais algkoolides
seisuford endiseks, ent waldade poolt ülewal-
peetawais algkoolides festab kurfus seitse
õppeaastat.

Samu edasi waimu walguse poole — eks?
Seitse on ju rohkem kui kuus?

Sugugi mitte. Õppekawa e ulatus jääb
endiseks, ainult senise e simese ja teise aasta
kurfuse läbiwõtmist pikendatakse ühe aasta
wõrra, s. o. senise kahe aasta asemel kolm
aastat.

Nähtawasti tahab uus kawa fergendada
7—8-aastaste mudilaste töökoormat ning
wõimaldada neile omandada põhjalikumaid
algteadmisi, et töö wanemates klassides seda
edukam ning fergem oleks, — mõtleb nii
mõnigi lihtjameelne kodanik.

Ei seda ega teist.

Eelnõu lausub: **Algkoolides, kus kurfus
festab seitse õppeaastat, töötawad e simese
kahe õppeaasta õpilased koolis 20. august.
kuni 15. oktoobrini ja 16. maist kuni 20.**

juunini ning viie viimase õppeaasta õpilased 16. oktoobrist kuni 15. maini . . . Eñmese ja teise klassi õpilastel korraldatakse talisel kodusel õppimisel õppepäewad, milleks nende klasside õppejõududel arwatakse kolm päewa nädala kohta, s. o. jäetakse wabaks tööst koolis (kolmand. — seitsm. klassiga) kolm päewa nädalas.

Mis see on?

See on, et kewadel kõige ilusamal öieajal, mil fogu loodus hõistab, mil päife ja wärste tuuleõht kõige fofutawamad, mil tallefeseid aajal fepfu lööwad, mil puuris ülesfaswanud linnud awaldawad rahutuft, ihaldades uppuda looduserüppe, mil ifegi enam-wähem täiskaswanud fefkfooliõpilaselegi muutub klassis istumine põrgupiinaks, peab mudilane, kes enam päikeft ja õhtu wajak, lahkuma oma tallefeste ja muude pudulojufte juureft, fefst teda heidetakse neljaks pikaks nädalaks füngetesfe klassiruumesse töö juurde, mis fel aastaajal talle wähe-matti huwi ei paku; tallefeseid ja puduloju-fed peawad minema kõige fibedamal töö-ajal mõne wanema inimese hoole alla. Seejama furdub ta järgmilisel ilusamal aasta-ajal — marja ja puuwilja korjamise hoo-ajal, ent juba kaheljaks nädalaks.

See on, et 40 nädala jooksul unustab laps põhjalikult selle pistu, mis tal forda läheb 12-nädalase „õppeaasta“ jooksul wastumeelse „foolitöö“ juures omandada ning järgmise õppeaasta“ alul on ta foolitarkufe pagas ligikaudu sama fuur, kui eelmise aasta alul.

See on, et senise kolme õpetaja asemel maakoolis faab tulewikus töötama, kui ag-rooomift haridusministri eelnõu riigifogu poolt wastuwõtmift leiab, ainult faks. Kolm päewa nädalas töötawad nad koolis kahe-fefst, üks kahe klassiga (komplektiga), teine kolmega. Kolm päewa aga töötab koolis ainult üks õpetaja kõigi viie klassiga kor-raga, kusjuures klassikomplekti normaal arw on 40, minimaal arw — 20 — nii fiis üks õpetaja wähemalt 100 õpilase kohta! Tema ametiwend aga käib kolm päewa nädalas taluift tallu ja faunast fauna nagu wanasti wallawaefed, ent mitte enam ihulikku toitu palumas, waid waimutoitu pakkumas lastele, kes 7-kuulift kooliwaheaega weedawad, seal-juures tuleb tal muidugi ettewaatlik olla, et külastamiftel lapsi fogemata mitte teha targemaks kui ta ife on. Ametimärgina kannab ta seadufe nimel wägewat rooska.

Et wiimane wäide paljas waleft wõetud oletus pole, selle tõendufeks lubatagu mulle wäike kõrwalekalbumus.

Siljuti wilkfatas lehift läbi sõnum, et üks tuntum foolinees faitfewat „wiisafirmu“ jagamift koolis. Senises „Uwalikkude algtoo- lide seadufes“ on ihunuhtlus koolis kategoo- rilijelt feelatud. Uues kawas seda feeldu pole, fariustufed peawad ainult „pedagoogi- lifelt lubatawad“ olema. Roh, kui agronoo- mist haridusminister leiab „pedagoogilifelt“ sunduslikuks kooli, kus üks õpetaja töötab wähemalt saja õpilasega, kes pealegi wiis erilift gruppi moodustawad, töötades 40 (loe nelikümmend) klassitundi nädalas, miks ei peaks ta fiis samuti „pedagoogilifelt lubata- waks“ pidama wiisafirmu. Sefst laste mõju- tamifeks niifuguste armude juures tal teift teed üle ei jäägi.

Mis jääb fiin järele õpilaste töö fergen- damifefst ja edufamaks muutmifeks? — Seebi- mull, mis efimesel õhulikufimisel lõhkeb.

Eelnõu seadufeiks faamine tähendaks wor- milijelt koolitaja näilife pikendamife asemel ühe aasta wõrra koolitaja tegelikku lühenda- mit. Senife forra järgi fefstab foolitöö maa- koolides ligikaudu 30 nädalat aastas fuue klassi kohta. Seega 180 n. Uue kawa järgi fefstaks aga foolitöö 7 aasta jooksul umbes 164 n. Sisulifelt aga tähendaks uue kawa elluwiiimine maakooli täielikku lõhtumift, laste piinamift mõttetu tööga ebatõhasef ajal ja logelemifele sundimift kõige soodsamal töö ajal. Harilik laps, kui tal aitajad puu- duwad, ei jõua fiin itaalgi algfooli wanemate klassideni, wääkimata weel fefst- wõi kõrge- mast foolist.

Eelnõu seadufeiks faamise praktilifed taga- järjed oleksid järgmifed:

1) Üle maa wabaneks mitu sada õpetajat (Harjumaal 60—70), fuurendades wastawalt intelligentfe tööllistagawarawäe arwu. Riigi- kassa wõidak küll mõni tuhat krooni, mis aga teifel teel iftagi jälle tuleb töölt waba- nenuile tagafi maksta.

2) Jõukamad maainimesed faadawad oma lapsed linnadesse kooli, kuna maakoolid jää- wad niidelda faunikute foolideks. Loomuli- kult jääb ka kehwikute wõsufeste protfent fefst- ja kõrgemas koolis wähemaks, mis kaaja aitab klassiwahele kristallifeerumifele.

3) Kutsfega õpetajad lafewad maalt jalga, fefst ükski oma kufset austaja foolitegelane, kui ta oma elu „Seewaldis“ ei taha lõpetada, ei sõanda töötada tingimufis, mis ette näh- tud uues „Uwalikkude algfoolide eelnõus“. Õpetajaiks maale jääks element, kel kufstil mujal haffkamift pole.

4) Õpetajate seminarid ja pedagoogiumid tuleb ajutifelt fulguda, fefst olemasolewaift

Olgem walwel. . .

Ühistegeline „aristokraatia“ — ühistegewuse waenlane.

Et kaubanduslikus ketis igasugu wahelt-kauplejaid wähendada, hafati ellu kutsuma kaubatarwitajate- ja majandusühinguid, selle ülesandeks oli eeskätt muretšeda oma liikmetele kaupa wäitšema wahetasu eest. Tähendab, need on äriettewõtted, millel puhaskasu olla ei tohi, mis kauplewad ainult teatud saadustega ja müüwad kaupu ainult oma liikmetele. Ešialgu oli ta ka nõnda. Weel enam, kuna tarnase kaubamuretšemise wiisi juures kasu filmatorkaw oli, otsiti teid, kuidas kõrwaldada saaks ka teised wahelülid kaubanduslikus ketis. Mõned aktiivsemad ühingute tegelased hakkasid wahetewahel toimetama omawahelisel kottuleppel ühiselt suuremaid sisseoste. Ka siin oli kasu käega katsutaw, mis andis asjaalgatajaille hoogu juurde ja nad autasid ühistegelise suuršisseostufoha E. T. Ü. L., nüüide nimega Cesti Tarwitajateühisuste Resšühisuse.

Möödušid aastad ja ühistegewuses hakkasid puhuma teised tuuled. Ühingud unustasid oma eesmärgi, laiutasid, wõtsid müügile kõišugust kaupa, mis liikmetele ialgi pähe poleks tulnud ühiselt ostma minna ja koormates selliste esemetega oma ladusid, müüšid kaupu juba mitte üksnes liikmetele, waid igale soowijale; püüšid iga hinna eest kauba läbimüüki suurendada, selle juures oma kapitali wähesuse tõttu sattudes wõlgadesse. Kaubatarwitajate ühingutešt, mille ülesandeks on kaubahindade reguleerimine, kujanefid wälja mingišugused aktšiaseltšide kauplustele šarnanewad ettewõtted, mille ainsam siht — kasu kauplemisešt. Ühingute liikmetele müüdi kaupu juba mitte odawamalt, waid sageli išegi kallimalt, kui seda tegi naaberera kaupmees, mis põhjustatud suurtešt ärikuludešt ja laenatud kapitaliga kauplemisešt.

kutšega õpetajaišt jätkuks linnadele tükiš ajaks.

5) Maa haigusline ja kultuuriline tšapind teeks järšu hüppe languse poole, nende kichtide juubeldamise saatel, kes rahwa pimedusešt profiiti löwad.

6) Algonoomišt hašomini Šüneršoni nimi jääks ilutšema ajaloo Panteooni hullumeelše Šeroštraateše omaga ühel riitulil, kuigi ešimesel puudub „diplom“, milliseid ehk wast praegune „Seewald“ oma hooalelustele ja ka tollele kuršikulšale Šeroštratešele oleks anda wõinud.

Koolipapa.

Ühingu liikmed ei näinud oma ühingust enam mingišugust kasu ei kaubahinna alan-
duse ega diwidendide näol osamakšude pealt; kasu nägid ainult palgatud ärijuhid ja kerge šissetulekuhimuline element, kes oskas puge-
da ühingu juhatusse. Šarnase asjaajamise juures pidid paljud ühingud jäädawalt šulguma oma kaupluste ukšed, pärandades wõlausaldajale ainult wäartuseta wekslid ja sageli endaga kuršistikku kašfa kiskudes ettewaata-
mata liikmeid, kes ühingute wekslitele ušaldasid oma allkirju. Kõik šee oli põhjušeks, et ühingu liikmed, ka tulisemad ühistegewuse pool-
dajad, pettušid oma lootustes, jäid ühingute šaatusse täiesti külmatš ega tee enam wahet ühingu wõi erakaupluse wahel. Kau-
banduslikust ketišt kõrwaldatud element ašetus uuesti oma kohale.

Ühistegeliku suuršisseostufoha E. T. Ü. L. ümber kogunesid šel ajal inimesed, kes nägid ühistegewuses ainult omale šissetulekuallikat, selle ainsamaks eesmärgiks oli ühistegeliku šipu all tegušedes rıfastuda. Šee uus „ühis-
tegelik aristokraatia“, kaitštes „ühistegewus-
likult“ oma šeišust wõdraste šissetungimise eest, jaotab omawahel kõik tähtšamad ja tu-
lušamad kohad kõigis ühistegelikes šoondis-
tes, nagu šeda on Ühistegeline Liit, Rahwa-
pank, kindlustuššelts „Šeks“, Ühistegeline
Kindlustuššesselts ja teised. Kõigis neis
šoondistes leiame ifka ühed ja šamad nimed,
nii et, kes ühes ašutises juhatuses tegušeb,
šee on teiše tingimata kas nõukogus wõi
muul palgališe kohal, mõnikord aga kašes
ašutises šorraga juhatuses ehk išegi ühes
šoondises mitmel kohal šorraga. E. T. Ü. L. šelle
„aristokraatia“ juhtimiseš progresšeerus „aris-
tokraatiale“ šoowitawas šuunas, muutudes
löpuks „Cesti uniwersaal kaubamajaks“. Šelle
ašutise kaubanduslik juhataja täitis
laod igasugu kaubaga, mille nõudmise peale
ühingute poolt polnud mingišugust lootust.

Kummališemaid toiminguid on mitme
miljoni eest Šaksamaa portšelaanšerwišide
ostmine, mis laos šeišid rida aastaid ja mil-
lest lahti püüti šada kas wõi poole hinna
eest igasuguste wõtete abil; kunsšlikult „praaki“
tegemine üšfikute šerwišiošade wigastamise
abil oli ilmsüütumaid abinõušid. Šeis wõttis
ta müügile Ameerika firma International
Harvester C-ie traktorid. Kui traktorid kipi-
pušid lattu šeisma jääma, müüdi nad „Dee-
ringi“ traktorite pähe maha. Ša wõttis edaš
müügile šõidu- ja weoautod, millešt lahti-

saamiseks ja kaelamäärimiseks palgati agendid-wäljapakkujad. Ladudes on terwed wirnad seefugust rauda, mille järel Gestis üldse ialgi nõudmist tulla ei saa. Arusaadaw, et E. T. K. müüb kaupu mitte ainult ühingutele, waid igale joowijale, konkureerides, nii halenaljakas kui see ka paistab, oma harukontorite kaudu oma peremeeste-ühingutega, kes sama kaupa müüa püüawad.

Seesama härra organiseeris ka kaupade eksporteerimist wälismaale. Eksporteeriti kartuleid, linu, linaseemneid jne., kuid kummaliselt lõppesid need operatsioonid iga kord aina kahjuga. Nii ühel ilusal fewadel maeti kümned wagunid ekspordiks määratud mädanenud kartuleid E. T. K. hoowis; kallistest külwilinaseemnetest aeti wärnisat ja tehti koofe. Meie ei jõuaks kunagi lõpule, kirjeldades selle härra („self made man“i, kuidas teda kord ristis E. T. K. ihuajakiri „Ühistegelised Uudised“) ülitarku „ühistegeliste“ aseldusi. Oma tegudele pani ta krooni pähe, wõttes E. T. K. ladudest oma naisewenna nimel igajugust kaupa mitme miljoni eest wõlgu, milline wõlg niikaua lahtiselt seisis, kui sunnitud oldi selle härra mõisale arest peale panema, kuigi see mõis kaugeltki ei kata wõlgnewat summat.

Sama sed „ühistegelised“ operatsioonid

nõuawad muidugi raha ja ifka raha. Kui weel arwese wõtta juhatusliikmete ja terwe rea profuristide mitmekümnetuhandeliied kuupalgad ja lisatasud ja mitmesajatuhandeliied gratifikatsioonid, siis on selge, et E. T. K. pidi sattuma wõlgadesse, mis nagu kõigile teada, temale ammu üle pea kaswanud.

Et omi positsioone käes hoida, püüdis „ühistegeline aristokraatia“ E. T. K. kauba läbimüüki kõigi mõeldawate abinõudega suurendada. Asta aastast serweeriti ühingutele aruannetes läbimüügi summad, mis juba kahe miljardisse ulatawad.

Mis wõtteid selleks tarwitatakse ja kuiwõrd sarnase läbimüügi näitamine õigustatud, on näha kas wõi järgmisest näitest: Paljud kodumaa wabrikud ei müü ühingutele oma saadusi otse, käskides joowitawat kaupa E. T. K. kaudu tellida, sellega kindel olla sellekohane kokulepe, ühing andku E. T. K. -le tellimine, E. T. K. telefoneerib selle wabrikusse edasi. Wabrik saadab kauba otse ühingule ja E. T. K. saab waheltkasa, ja läbimüügi summa aina kaswab. Eht ühistegeline kaubitsemine! —

Püüdes oma peremehi — ühinguid wõimalikult rohkem enesest äratippu waks teha, haaras „ühistegeline aristokraatia“ oma

Wäike, kuid fitte rahwas. . .

Eksootiline muinas- eht piibujutt.

Suigutawalt willus rändküttide laagrituluke pigimustas eksootilis-troopilises ürgmetsas, äwardades iga filmapilk kustuda, hinge heita — ent wiisides, wiisalt hoides leeki, ta siiski piisid kuidagi kangekaelselt, kuigi wahel, ajuti näis ju hoopis kustunud olewat.

Laagritule suigutaw wilksumine oli uinutanud suurema osa morne mehigi, kes musta sõõrina istusid ta ümber, oodates aowalgust ning päewa algust. Oli nähtawasti willand kõigile kuulnud seiklusjutustusi, milliste peale iga rändkütt meister ja alati walmis. Pead rinnal, tukkusid nad tõhusalt tossates, kui biisontihärjad.

Ent ei tulkunud siiski kõik.

Mõned walwafid, olid walwel, nagu see ifka wiisiks laagritule ääres.

Dieti tukkusid küll nemadki, walwajad, kuid harjumusist omandatud warjatawusega.

Nende walwelolekust tunnistasid ainult hõõguwad piibud ja aeg-ajalt luurawad pilgud mustawasse troopifa-õhe.

Critti energiliselt näis pahwiwat enda piibunosu teistest tunduwalt wanem, ifegi weidi

küürus, kõsfiwajunud kütt, keda hüüti amawahel lihtsalt „wanaks“. Wana kõrwal wõi naabruses lebas hoopis nooruke, kes millegi pärast uinuda ei saanud, waid kas kuulnud jutustusi wõi millegist muust erutatult end alataja kehitas.

Wana ta kõrwal waatas teda mõne aja muiates ja küsis siis sõbralikult: „Mis sa, poisu, kiheled sääl, kui sibaks sul seljas musttuhast sipelgaid?“

„Ei tea. Pole und tepe — ja ega wiist enam tulegi“, wastas noormees ning kohendas pahuralt saapaninaga tuld.

„Jah, ega ta wahel tule, taha tulla ühti“, pomises wana, hääles warjatud pilge. „Critti siis ei taha teine koguni tulla, kui on jul seedida terwe tosin sihufesi hirmu- ja õud- susejutte, nagu täna“, jattas noffides.

„Päh! Ei sellest midagi — wähematki midagi. Olen neid kuulnud palju hullemaidki ja seedinud siinapita“, suurustas pois.

Mõne hetke waituse järgi pööras ta uesti wana poole, nihkudes talle ifegi weidi lähemale. „Kuule, wana, sa õige jutusta mulle weel midagi, kuid midagi mõislikumat, wähem jubedat, kui need, mis äsja kuulnud“, sõnas ta nuruwalt. „Wahel on, tead, nihufe ime-

fätte õiguse ühingute tegewust rewideerida ja wõttis selleks Ühistegeliseft Liidust üle rewident-instruktorid. Kui siis mõni ühing meelitatult E. T. K. paljulubawast reklaamist oma lattu raskelt müüidawat kaupu kogub ja seeläbi maksuraskustesse satub, millest E. T. K. aegsasti informeeritud, siis on E. T. K. esimene, kes ühingule käpa peale paneb ja sageli poole hinna eest „ülewõttes“ ühingu kaubad. Hinguseleläinud ühingu ruumidesse asutab ta oma ofakonna ja kaupleb edasi. Sellega ongi seletataw E. T. K. harukontorite ja abiladude suur arv maal. „Ühistegelise aristokraatia“ lõppsihiks paistab olewat ühingute häwitamine ja E. T. K. ofakondade asutamine, et sellega jäädawalt oma positsioone kindlustada.

Broneeritud „ühistegelise aristokraatia“ osab end wäga ofawasti kaitsta oma pere-meeste — ühingute põhjendatud etteheidete wastu. Üks lord aastas, juunikuus, peetakse E. T. K. korralist peakoosolekut, kus pere-meestele-ühingutele aastajest tegewuseft aru antakse. Selle päewa wastu walmistab end „aristokraatia“ hoolega ette. Peakoosoleku etendusjeks jaotatakse oma wahel ofad ära ja tuubitakse nad kõwasti pähe. Peakoosolek wiitakse sarnases tempos ja nii ofawalt läbi, et ühingute esindajatest koosnew „orga-

niseerimata ühistegelise mafs“ ei saa isegi aru, kuidas, waatamata kibedatele etteheidetele ja koosoleku kindlale tahtmisele seekordki asja parandada, aruanne juba wastuwõetud ja endised „ühistegelise aristokraatia“ liikmed kõif tagasi walitud. See „mafs“ leiab end järsku „aristokraatia“ poolt lahkesti serweeritud ühislaua taga istumas, mille juures ta oma imestuseks weel „aristokraatia“ terwiseks ja tänuks klaasi tõstab!

Gelmiseft peaks üldjoontes selge olema, mis suunas areneb kaubarwitajate ühistegewus ja palju seait järele jääb ühistegewuse eesmärkideft. Peaks selge olema, et „ühistegelise aristokraatia“ on ühistegewuse suurem waenslane! —

Kui tahame oma ühinguid lõpuli ku häwitemise wastu kaitsta, kui meie weel aru saame, et ainult ühistegelise oma-abi wõib eesti rahwast aidata raskes majanduslises olukorras, kui meile weel kallis õige ühistegelise aade — o l g e m w a l w e l ! E. T. K. peakoosolekule saadetagu mitte palgatud ärijuhte, kelledel peaaegu erandita ühistegewuse ülesannetest „aristokraatiaga“ ühesugused arusaamised, waid ärksamad, lahtise peaga ühistegelased walmistagu end põhjalikult ette ja tulgu koosolekule ise, olgu see kofkukutsitud kuhu tahes.

lik meeelolu. Ei tule uni ega saa uinuda. . . Mõtted mölguwad ja hulguwad tont teab kus ja kuidas“, lühas selgitawalt.

„Ah juttu?“ kohmas wana ja pahwis enda piipu wihajelt ning waikides. Näis kui oleks ta unustanud enda ümbruse, ootawa seltsimehe. Mõtteisse wajunult, waatas tulle liikumatus tardumuses. „Ah siis ikka juttu wõi?“ pomises wiimaks kui enesele ja hakkas tühjenenud piipu laadima.

„Süwa!“ ütles siis järsku otustawalt, „jutustan wõi pajatan sulle päälegi ühe wäikeste loo, muinas- wõi — piibujutu, kuigi kardan igawaks jääda. Oled nimelt minu arwates weidi roheline sihufese jutu jaoks.“

„Lase aga tulla, wana! Peaasi — kui see neetud neegriöö mööduks.“

Wana ei wastanud midagi. Tõmbas ainult paar wägewat pahwi ja hakkas pajatama:

„Oli lord, oli lord mitme maa ja mere taga, saja soo ja raba taga — kaugel, kaugel põhja piiril pisufene riigifene, üsna wäike teine ja tillufene, kuid üliwahwa, sitkeselgrootise ning andeka rahwaga, kel oli oma minewik, olewik — isegi tulewik oleks tal wõinud päris kenake olla, kuid. . .“

„Kuid suurriigid sõid, keerasid ta kinni“,

jatkas noormees naerdes ning läbematuult piüdes ennustada wanamehe jutustuse suunda.

„Ei, ei sõõnud teda ükski suurriik ega keerand kiini keegi. Ta sõi, häwitas ise enese, neelas ennast, nagu neelab prillimadu enda saba, wõi nagu häwitas isakroodill omi poegi.“

„Wähem jubedusi! — On küllalt täna juba neist lojustest kõneletud“, hüüdis noormees wahela. „Pole siin jubedusi midagi. Kõif aina kibe tõde, traagikomöödia, kui keegi nii soowib, eelkõige aga üks wäike muinasjutt ühest wäikesest riigist.“

„Nii siis“, jatkas wana „oli, nagu ütlesin, mitme maa ja mere taga, saja soo ja raba taga, kaugel, kaugel põhja piiril pisufene riigifene, üsna wäike teine ja tillufene, kuid üliwahwa, sitkeselgrootise ning andeka rahwaga, kel oli oma kuulus minewik ja tšipake aega weelgi kuulsam olewik. Juba wanal hallil ajal, wikerlaste sõjaretkil panid nad endid maksma waprana kaugel ümberingi enda maid ja rannikuid. Wjawanakri weeredes tuli neil korduvalt ja alatafa wõidelda enda olemasolu eest üliwõimuga küll läänest ja idast. Soo wäike rahwas langes orjusesse, ent ta selgroog oli sitke — paendus küll, kuid ei murdunud. Oma emakeelt, laulu

On ülim aeg wõtta seelses peres põhjalik tuulutamine ette ja kindla sõnaga nõuda: „Käed ära! Lõpp „aristokraatia“ poolt harrastawale omakasupüüdlitule „ühistegewusele!“

G.

Meie uhkus ja au.

„Karistusteated“, mis väljaantud meie kohtuministeriumi poolt, näitawad, et wabariigi algusest kuni januaarini 1930. a. on Gestis ümmarguselt 400.000 kohtulikult karistatud inimest.

Raheteistkümnne aastaga, mil iseseiswad, oleme jõudnud siis 400.000 kodanikule mustamärki külge lüüa. See on tõesti rekord, millist ükski teine riik, wast ainult Wene, ei suuda purustada. Ja, see on ka wist ainuke asi millega kindlasti uhkustada wõime.

Alles läinud aastal lõhuti Rootsis wangimaja maha sellepärast, et seda wanglat oli kahe aasta jooksul tarwitatud ainult üks wahialune. Meil on üle wabariigi 18 korralikku wangimaja ja samapalju arestimaju. Siiski näib neid weel wähe olewat, kuna uute wanglate püstitamistest wistalt kõneldatakse. Olagi isegi erikomisjon kohta otsimas, kuhu uut sunnitööwanglat püstitada.

Kui nii edasi läheb, siis oleme kümne

aasta jooksul sinnani jõudnud, et ei leidu Gestis ainsamatti kodanikku, kes wangla uft ei oleks liigutanud. Kas oleme siis tõesti niiwõrd kurifalduwusega rahwas, kes ainult wanglate föödataks kõlbab.

Kas ei ole meie karistusmääramisel ja igasugu wastutuselewõtmistel liig karmid? Kas ei ole meie majanduslise kitsikuse tõttu puistanud ellu liig ohtralt igasugu sund- ja muud määrusi, mis kodanikku igal sammul haarata püüawad.

Olgu wist seegi näiteks, mis eest meil inimesi karistatakse ja finni hoitakse.

Nii karistati meil 14 aastast wigast (küürakas) poisikest M. selle eest, et ta turul müüis ilma äritunnistusega kindaid ja sukke, mis haige ema woodis lamades oli warrastega kudunud. Isa oli poisikesel surnud. Oli abiks haigele emale, kellel peale nimetatud wigase poja weel kolm last toita on. Nii on seda poisikest karistatud kolm korda ja ikka selle eest, et ta midagi müütas, mille müümiseks tal äritunnistus puudus. Mujal oleks sellele wigasele poisikesele kiitust awaldatud, et ta oma haigele emale abiks oli wendade ja õdede toitmisel. Sihukesi näiteid wõiks palju tuua. Kuid aitab wast sellestki, et järele mõelda, kuhu me niiviisi jõuame. Dns 400.000 meie uhkus ja au? E. L.

ja wabadust ta ei unustanud. Üle kõige ihkas ta wabadust, mille ka wiimaks saawutas. Saatus tahtis, et langesid põrmu ta waenlased. Nende rusudel ajas firgu end too wälke rahwas.

Küll püüdis haawatud hiiglane weel seda takistada, kuid hilja. Raputas maha enesest wabadust ihaldaja rahwas orjailke, kuigi see nõudis rohkesti werd ja ohwreid.

Näis algawat jälle wana kuldne, hää aeg. Wabadus, demokraatlikkus lipukirjaks, astus ta teiste riikide perre uhkes enesetundes. Ent — ei pidanud kauaks see jääma nii. Märune, wastutustundeta, omakasupüüdjaja saaktahnitsem ollus pääses tšlles rahwas, õigemini tema juhtides esile. Wallutati nende poolt kõik wähegi tähtsamad sissetulekuallikad ning seadusandlikud ametid. Töötati põhimõttel: „sinu parem käsi ei pea teadma, mis pahem teeb.“

Algas lagunemine — häwing.

Baari aastakümnega oli lõpp sel riigikesel ja rahwal. Oli häwitatud kõik, mis ühes elujõulises riigis wõiks ning peaks olema. Oli häwitatud kõik riigi-, rahwawarandus, oli häwinenud igasugune mõiste aususest, demokraatlikusest, moraalist ja riigihuwidest.

Oli häwitatud täielikult rahwa usaldus, uft ning lugupidamine walitsusje — riigijuhtidesje, see hädawajalitem riigi olemasolule.

Ja nii ta lagunes, lagunes kuni polnudki enam midagi laguneda.

Tuli lõpp, nagu ta tulema pidi. Sisemine lagunemine hukutas tolle riigi, nagu ta hukutanud paljuid enne ja pärast teda.“

Sähelepanelikult oli kuulatanud noormees wana jutustust. Selle lõppedes kargas ta wihaselt püsti. „Kurrat! Sa räägid ju minu kodumaast,“ puristas ta, „kõneled Ges. . .“

„Pst, noormees! Jäägu see meie omawahela. Kui on see ka sinugi kodumaa ja taipasid, mõistsid toda muinasjuttu, siis — kõige mõistlikum oleks: mitte kisa tehal E — lane olla pole enam au asi, pole enam kaugelt ega ammugi mingi auasi. Seepärast — unustame tolle muinas- wõi piibujutu ja läki wastu uuele päewale. Näe, taewaserwal koit ju kerrib!“

Tõusis wana, pahwis pahuralt paar korda kustunud, külma piipu ja koputas ta siis saapakonsa wastu tühjaks.

W. L.

Kas kirjasõna kägistamisele?

Trükitehased trusti loomas, et kirjasõna hindu kõrgele kruvida.

Trustid ja monopolid ei ole kunagi asutatud selleks, et kaitseda tarvitaja huvisid. Nende siht on kõrvaldada igasugust võistlust, pakkuda tarvitajale viletsat kaupa ja võtta selle kauba eest hingehinda.

Eestlasi on seni õnnestatud piirituse- ja tikumonopoliga. Millised on meie tikud võrreldes nende hinnaga, see on igaühele teada. Piiritus on küll eeskujulik, aga hind on tõepoolest nii ropult kõrge, et palju inimesi on saanud õnnetuks, meelitades neid välismaa odava piirituse salajasele sisseveole ja ka puskari valmistamisele.

Tubakavabrikud on mänginud trustitamist. Nüüd on kõvad kavatsused ellu kutsuda ka tubakamonopoli. Selles asjas on majandusministeerium omale välismaalt tellinud mitte just balderjani, kuid suure B-ga kirjutatava Baldiriani nõuandjaks, nagu oli üks „hommikumaa tark“ maksude asjas nõuandjaks. Mitmes meie naaberriigis on tubakamonopol. Õige paljud meie suitsetajatest on saanud proovida naaberriikide riikliku või eramonopoli paberosse ja on tulnud veendumusele, et nad on kallid ega kõlba kuhuigi.

Kuigi naeruväärsena paistab praegune tarkade kutsumine hommikumaaalt, peab tähendama, et koguni skandaalne oli lugu siis, kui praegune majandusministeerium oli veel kahes osas ja kumbagi osa juhtis iseseisev minister ning meil sisse seati tikumonopol. Kaks suveräänse riigi ministrit võtsid ette lennukil sõidu välismaale ühe ärimhe juurde lepingut sõlmima, tikumonopoli maha müüma. Kui suveräänse riigi ministrid sarnase erakorralise välismaa sõidu ette võtavad, siis sünnib see harilikult niisugustes asjades, mis kannavad erakorralist rahvusvahelist iseloomu. Siin aga oli lepingu sõlmimine ühe eraisikuga, kes ise oli väga huvitatud sellest lepingust. Ja mis oli tagajärg? Riik andis Eesti tikutarvitaja aastakümneiks võõra ärimhe ekspluateerida. Kui vähemalt oleks tehtud riiklik tikumonopol, siis oleks riigi eelarves näha olnud ikkagi mingisugune tulusumma. Meie saime raudteede ehitamiseks laenu. Saime laenu, aga maksame võrdlemisi kõrget protsenti. Kõrge protsendi eest antakse laenu ka mujalt, ilma et tarvitseks peale selle midagi läätseleeme eest ära müüa.

Truste on meil mitmed. Õllefabrikud liitusid ja jaotasid turu oma vahel. „Eesti Paber“ asutati selleks, et ühtlustada paberihindu. „Kreenbalt“ on asutatud omamaa vabrikute riide hindade reguleerimiseks. Kui omaaegne majandusminister Oinas andis Korjusele loa uue pärmivabriku asutamiseks, siis põhjendas seda sammu pärmihindade üleliigse kõrgusega, mis võimalik selle läbi, et Tartu pärmivabrik, olles monopoolses seisukorras, määras hinnad oma äranägemise järele. Korjuse vabriku tegutsema hakates langesidki pärmihinnad umbes 50% võrra. Aga peagi leppisid mõlemad pärmivabrikud kokku, löid trusti ja viisid hinnad endisele kõrgusele või veel veidi kõrgemalegi.

* * *

Neil päevil Tallinnas ärapeetud Eesti Soome ja Läti trükitehaste kongressil ettekantud kõned, teatavaks saanud ajalehtede kaudu, lasevad aimata, et Eesti trükitehasedki tahavad luua midagi trusti taolist. „Vaba Maa“ direktor A. Veiler koostab muuseumi, et „samal ajal, mil töötasu vahetpidamata tõuseb, näeme viimasel aastakümnel tööhindade alalist langust. Katsed tööhindu normeerida äparduvad. Töötatakse küll välja minimaaltariif, kuid sellest kinni ei peeta. Ainult pealinna suuremad trükikojad hoiavad hindu kuidagi veel ühisel tasapinnal. Hulk töid valgub provintsi. Uusi väikesi ettevõtteid tuleb vahetpidamata juurde.“

„Ettevõtjate omavaheline läbikäimine sündigu tugeva organisatsiooni kaudu, kes tarbekorral oma otsustava sõna võib öelda niihästi töökonfliktide lahendamisel kui ka trükitehaste hindade allasurumisel.“

Selle otsustava sõna asjas hindade allasurumisel tähendas hr. Veiler, et trükikodade rohke arv provintsis teeb võimalikuks rohkem arvul provintsiluhtede ilmumise. Et vähemaid ja provintsitrukikode sundida kõrgemaid trükitehaste hindu võtma, selleks on hr. Veileri arvates palju abinõusid: suurtrükikodade ühing võib tarvitada boikotti, võib värvide, paberija muil äridel, mis kauplevad trükitehastuses vajalikkude artiklitega, ära keelata väike- ja provintsitrukikodadele tarbeasjade müümise jne.

Läti esindaja A. Oschinsch peab tarvilikuks „ebaausa (?) võistluse vastu Balti riikide raamatutööstuse ettevõtjate ühingute tihedat liitumist, et ühes riigis ettevõetud abinõud saaksid täielise toetuse teiste riikide ühingute poolt. Ühe riigi poolt ühe hankija kohta väljakuulutatud boikott peab läbi viidama kõigi liitriikide poolt.“

„Päevalehe“ direktor Fr. Uibopuu selatab: „Pärast vabadussõda ja streike juurde tekkinud väikesed trükikojad, kes tööpuuduse all kannatavad, suruvad hinnad alla, tehes töid, kuigi alaväärtuslikke, tingimustel ja palkadega, mille peale ei saa mõelda korralikult töötavad trükikojad, kes töid õieti kalkuleerivad, oma sisse-seadete amortisatsiooni arvesse võttes ja tööliste korralikku palka makstes.“

Kõigil kolmel naabermaal tuleks ühiselt võidelda kõikide korratute, väljaspool ühinguid olevate trükikodade vastu. Tuleks kõigil kolmel maal kokku seada sarnaste töökodade nimekirjad ja kõigi kolme maa organisatsioonide poolt allakirjutatult saata välismaade vabrikutele ja suuräridele, kes kauplevad trükiteöstustarvetega ja -masinatega, samuti ka omamaa vabrikutele ja äridele, hoiatusega, et nad nimetatud trükikodadele mitte masinaid ja kaupu ei müüks ega töid ei annaks. Vabrikute ja äridega, kes seda hoiatust tähele ei pane, tuleks igasugune äriline läbikäimine lõpetada ja nende kaubad boikoti alla panna.“

Kongress ütles oma sõna: Kui teie, provintsis asuvad ja väike-trükikojad, ei võta trükiteoste eest samasuguseid kõrgeid hindu, mis meie, pealinna suurtrükikojad, heaks arvame võtta oma töötarvitajatelt, siis surmame meie teid, tarvitades igasuguseid abinõusid, mis meile iganes kättesaadavad!

Kõige karmimad väike- ja provintsi-trükikodade vastu olid kongressil Tallinna „Päevalehe“ ja „Vaba Maa“ kirjastusäride direktorid hr. Uibopuu ja Veiler. Selle üks põhjus väljendus hr. Veileri kõnes: Provintsis ilmub väga palju ajalehti, kuna seal on trükikode. Et kohalikud ajalehed oma lugejaskonnale samad teated, kuigi kokkuvõetult, ette kannavad, milliseid suudavad pakkuda pealinna „Päevaleht“, „Vaba Maa“ ja „Kaja“, siis loomulikult jäävad pealinna päevalehed väga ja väga paljudel ajaleheharrastajatel tellimata.

Kokkutõmbamisi ja honoraride kärpimisi ei ole „Vaba Maa“ mitte nalja pärast teinud: tiraashi langemine sundis teda. Tõstatavad provintsi-trükikojad trükiteoste hinnad sellele kõrgusele, millist hr. Veiler või Uibopuu heaks arvavad, siis on nii mõnedki provintsi-lehed sunnitud ilmutist seisma jätma, milline asjaolu omakorda aitaks kaasa pealinna ajalehtede tiraashi tõusmisele.

Härrad, kes sõjakäiku alanud provintsi- ja väike-trükikodade vastu, kui nad kõnelevad, et need trükikojad on korratud, siis mõtlevad nad sõna „korratu“ all ainult odavamaid hindu. Väike-trükikojad, samuti provintsis asuvad trükikojad ei tee sugugi oma tööd korratumalt pealinna suurtrükikodade omadest. Seda teavad härrad Veiler ja Ko. isegi väga hästi.

Asi seisab lihtsalt selles, et pealinna suurtrükikojad ja kirjastusärid on aktsiaseltside või osaühingute käes. Neil ettevõtetel on suured luksuslikud majad, väga palju kallist ülearust sisse-seadet, mida ainult harukordadel kasutada saab, ja suur hulk võlgu. Need nõuavad kulu amortisatsiooni, luksuslike hoonete korrahoidmise ja võlaprotsentide näol. Peale selle on suurettevõtetel kallis administratsiooni-aparaat: aktsiaseltsi juhatus, mis koosneb peamiselt trükiteoste alal võhikutest, revisjonikomisjon, siis mitmed asjaajajad-direktorid, igasugused ülem- ja alamkassapidajad, samuti raamatupidajad ja muud asjamehed. Sarnased ettevõtted on sunnitud oma kauba eest kõrget hinda võtma, et maksta administratsiooni alal tegutsevatele isikutele kuni 1000-kroonilisi kuupalku.

Väike- ja provintsis asuvate trükikodade juures on lugu teine. Rääkimata sellest, et provintsis elu üldiselt odavam on pealinna elust, on provintsi- ja väike-trükikojad igas üksikasjas korraldanud endid kokkuhoidlikult. Nende hooned ei ole luksuslikud, nad ei pea omal ülearust ja kallist sisse-seadet, neil ei ole priileivasõojaid: juhatust, revisjonikomisjoni, asjaajajat-direktorit, raamatupidajat ega tööjuhatajat, samuti ka kassapidajat jne. Selle keerulise aparraadi moodustab neis trükikodades trükikojaomanik ise üksinda. Ülearused kulud, mis puuduvad väike-trükikojal, võimaldavad temal tööd valmistada sama korralikult, kuid hulga odavamalt ja võtta töötarvitajalt odavamat hinda.

Kui suurtrükiteosturid arvavad, et nende hädaldamine ja võitlus „korratute“ trüki-

kodade vastu seltskonna poolehoidmist väärrib ja leiab, siis nad eksivad. Nende võitlus väiketrükitöösturite vastu taotleb samu sihte, millised on kõigil trustidel: suretada või sundida endiga kokkuleppele võistlejaid ja siis pügada tarvitajat, käesoleval juhul ajalehe- ja raamatuseõpra, nimekaardi, kihlakaardi, laulu- lehe, aruande jne. tellijat.

Kirjanduse sõber.

Keda orjame meie, toetades ülejõu käivat tööstust.

Meil on hakatud tarvitama hüüdsõna — „toetage kodumaa tööstust“. Hüüdsõna on ilus, ja loomulikult toetab ka igaüks oma- maa tööstust ennem kui väljamaa oma, kui aga kõik muud tingimused on ühe- sugused. Nõuda aga, et ma ostaksin oma- maa kaupa ka siis, kui see on, ütleme, kaks korda kallim kui väljamaa kaup, siis on see juba sõgedus, nagu oleks ka sõge- dus selle nõude täitmine. See tähendaks ülejõu elamist, ja seda ei tohi üldse, eriti veel nüüd majandusliku kitsikuse ajal.

Muidugi saab iga asja ka meie maal teha, nagu ka mereveest võivat saada vii- mati natuke kulda kätte. Küsimus seisab aga kõige pealt selles, mis see kõik maks- ma läheb.

Muidu on meil maksvusel korraldus, et riigi- ja omavalitsusasutised alles siis või- vad tellimise täitmise anda välismaale, kui kodumaa tehased üle 20% kallimalt töötavad kui välismaa ettevõtted. Meie riide suurvabrikandid aga võivad võtta 100 ja enam protsenti riide pealt, aga ikka takistatakse sissevedu selleks, et nad siin tollimüüri kaitsel võiksid just neid kõrgeid hindu võtta.

Kas ei teki siin küsimus: kui palju siis õieti teenib see riide suurvabrikant ja keda siis õige orjab meie ostja ja tarvitaja, kui ta ostab suurvabrikandi tehtud riidet? On selge, et ta ei orja ega teeni siin kodu- maad ega tema rahvast, vaid täidab ainult vabrikandi taskut.

Isegi siis, kui mõni vabrikant suuremat ei teeniks, ei teeniks ka tarvitaja kodu- maal sel puhul, kui ettevõtte ei ole meie turu kohane. Võtame näiteks päris elulise juhuse. Toodi Eestisse kallis kudumismasin, mis ennast aga meie väikese turu juures

Kas muutume majandus- liselt „asumaaks“?

Vaat' inglased on kavalad —
nad omaks hoida seda maad
ka oskavad,
kus troonil omad kuningad.
Meis maades just kui vabadus —
sest rippumatu valitsus
nii kujuneb, kuis parteid maal —
mis korda lä'eb see Inglismaal!
Kuid kui on rauda mägedes,
või soola järvedes,
või suured nahvtaallikad —
need huvitavad Inglismaal!
Kuld, raud, sool, nahvta anna ära
ja siis tee maal ükskõik mis kära,
kas aja demokraatiat
või pea kuningat.

Me riigis ka, näib jooks on valla,
et sattume ka mõne alla,
kes laseb vabadust meil olla,

kuid kõigilt asjelt võtab tolla.
Politikas küll võime janti,
kuid kui raudteed on pandud panti,
kui me maavarad ja me tööstus
on nii kui teise riigi taskus,
siis riigikogu olgu see,
kas sinine või punane,
ministrid olgu Tonkmannid
või Martnad, Oinad, Pesurid,
on riik meil iseseisev küll,
kuid majanduslises võimeis — null!..

Üks hooletuses nüüd me aela
ja muud kui võlge teeme kaela,
ei küsi sest, kuis maksame —
kui võlg on saadud, jagame...
Lä'eb ilusti kõik mäge peri —
riik kui üks aks'ja selts, kui äri —
teeb laene, seal pankrott, skandaal, —
ja ongi hoolekande all!..

Mis aitab siis kõik vabadus,
kui võõras kapis varandus?..

Erak Süsi.

ära ei tasu. Suuri summasid jäädi ostmise juures väljamaale võlgu ja nüüd jätkub selle võla ja tema protsentide maksmine pika aja jooksul. Ettevõtja higistab, tarvija maksab kallimat hinda kui riidet välismaalt ostes ja tolli selle eest makstes, ümberringi hüütakse: „toetage kodumaa tööstust“. Sisuliselt orjab siin nii ettevõtja kui tema saaduse ostja sedasama välismaad, mille eest nii väga hoiatatud. Peapahandus aga seisab selles, et välismaalt sama ostja oleks saanud sama riide poole hinna eest, nüüd aga maksab ta selle eest omamaa vabrikandi kaudu kahekordse hinna. Töölised ei saa ka kudumismasina juures palju tööd, vaid masin teeb paljude inimeste töö ühe või paari juhi valve all.

Nii siis ainult meie oma oludest kasvanud tööstus, mis tarvitab meie oma aineid ja töötab meie oma kapitaliga, on meie turukohane, võistleb välismaa kaubaga headuse ja hinna poolest ja saab ka läbi ilma, et seda katsutakse toetada nii kõrvulukustava kisaga. Toetust see tõesti väärrib ja palju suuremal määral, kui seda tänini osaks saanud on, nii pankade kui ka ostjate üleskutsumise läbi. Niisugused on näiteks meie linatööstus, savitööstus, kalandus jne. X.

Asjata kiidulaul.

Meie posti, telegraafi ja telefoni ala ratsionaliseerimisest.

Päewalehtedest käis hiljuti läbi ametlikult poolt inspireeritud kiidulaul meie posti, telegraafi ja telefoni ratsionaliseerimisest. Tööd olewat seal igapidi ratsionaliseeritud, Tallinn saawat kogu linnale ja ühtlasi ka Nõmme saawat warsti täieliku automaatjaama jne.

Kui meie aga neid ratsionaliseerimise tagajärgi otstina hakkame, siis ei leia meie neid kuskilt. Telefoni tarvitamine on meil võimatult kallis. Samuti on meil postitafid väga kõrged, eriti kinniste kirjade tarwis linna piires. Automaatjaama sisseadmine ei ole ka meie oludes ei tea milline paremus, nagu Tallinna automaadi senised kogemused näitawad. Sind ühendatakse näiteks automaadi numbriga, kõrwus pirišeb tükk aega ja kui uuesti helistab ja teatab sellest keskjaama, siis wastatakse, et number olewat koguniste kinni. Kuidas wõis siis finniolewat numbrit üldse anda, ja mis õigusega wõetakse nüüd sinult ifka need kolm fenti kõnelemise eest? Samuti tuleb faks ja

enam fordi maksta, kui tahad rääkida Nõmme-ga ja sealne number ei ole kohe waba.

Niisugune „ratsionaliseerimine“ foormab kodaniku futrut ja ilma mingi õiguslise alufeta, fuid eelpool nimetatud fiidulaul tahab fiiski tõendama tulla, et ratsionaliseerimisel olewat saawutusi: ametfond saawat läbi ühe kolmandiku wõrra wähema ametnikuhulgaga, kui ilma tööde ratsionaliseerimata oleks saanud. Nii siis täna weel õnne, et ametnikkude farja ei ole suurendatud, ja feda tulebki siis nüüd uuema aja ratsionaliseerimiseks lugeda, wähemalt meil. Mujal pool ilmaš annab tööde ratsionaliseerimine oma selgemad tagajärjed selle läbi maksumaksjatele tunda, et töö tuleb efiteks odawam ja teifeks parem; meil ei ole kumbagi saawutatud, fuid õnne tahab ametfond leida selles, et weel ei ole ametnikkude farja rohkem suurendatud.

Meie aga peame tarwitufks, et posti, telegraafi ja telefoni tarwitamine Gestis odawamaks tehtaks.

Ka wõiks selle ametfonna juhataja käeft suuremat nõuda tema mitmekordsete reifide juures wälismaale iga aasta. Wõi mõjuwad juš need fõidud segawalt ja tafistawad fodus wiljakamalt töötamast. Peaasi aga praegu, et ratsionaliseerimisega ei tuleks temal weel mitte uhkustama tulla. Tagajärgi sel-lel alal ei ole näha, kui mitte lugeda eeltä-hendatud kiidulaulu ajalehis. Sarnast enefe-reflaami ei makfa teha, kui tegelikke taga-järgi ei ole kuskil näha.

Postitarwitaja.

Omas asjus.

Iga algus on raske — seda teame kõik ja sellega tuleb ka iga wärske ettevõtte juures arvestada. Seda teadsid ka „Eesti Valve“ asutajad, kes sõandasid praegusel kitsal ajal, mil wast ainult mõned üksikud härrasmehed ja poliitilised proovireisijad profiiti lõövad, nädalalehte välja andma hakata. Kuid hiljem tekkisid siiski raskused, eriti juš lehe organiseerimis-töös, mille tõttu ka ei suudetud varem teatatud aegadest lehe ilmumise kohta täpsalt kinni pidada. Ka mõjus lehe korralikule ilmumisele asjaolu, et tegev ja wastutav toimetaja ajutiselt loobuma pidi lehe toimetamistööst.

Nüüd on neist raskustest üle saadud ja leht hakkab ilmuma järjekindlalt esiküljel avaldatud korras ja kujul.